

Wali kumabaw

Senɛfen bayɛɛmaniw /GM : 2012 ferewiliw cogoya dusuruɲeli

Ka bo Clive James, ISAAA ɲemɔgoba a n'a tɔnsigibaga yɔɔ

A bangibaga y'a boɲe la faantani a ni dɛsɛbagato miliyon

yirika nunu ma ani a da yirimɛ koo

Hetari daa minu na senɛfenbayɛɛmani bi senɛna, olu hake bi cayara ka taga fo ka taga se dakagana sigiyɔɔman kemɛ hake ma. K'a ta saan 1996 ra ka na se bi saan 2012 ma a hake y'a ta miliyon 1,7 na ka na se miliyon 170 ma.

Hetari da min ɲogɔn ma sɔɔ ka ye i n'a fo 170,3 hake, olu danna senɛfenbayɛɛmani sii ra. O b'a yira k'a fo ko saan o saan, a buguna kimɛnan yi 6% o bi keɲe hetari miliyon 10,3 hake ma ni an b'a suma ni saan 2011 ye n'a tun yi miliyon 160 ma.

Saan 2012 ran, senɛfenbayɛɛmaniw ko yi barika sɔɔ kosebe foo ka taga se loyɔɔ kemɛ hake ma. K'a ta hetari miliyon 1,7 ka n'a bila hetari miliyon 170 na saan 2012 ra, o kɛra sababy ye senɛfenbayɛɛmani senɛ fɛɛɛ yɛnsɛni teliyara dijɛlaban nin na, sabu a nafa ka bon fana.

K'a ta saan 1996 ra ka n'a bila 2012 ra, forotigi miliyon caama, ka bo jamana 30 ɲogɔn na dijɛ kɔɔ, nunun be lo jenna k'u ɲaniya siri ka hetari miliyari 1,5 senɛ nin senɛfen nunu na. O hake b'i n'a fo Ameriki jamana sigiyɔɔman fila walima siniya jamana. O b'a yira k'a fo ko fororo tigi nunu, olu minu lon nin be n'u ka yɛɛkɔɔsi ye, olu lara senɛfenbayɛɛmani na, ka la a ra ko nara b'a ra ka taga nafoloko ani sigida lakanalikow faan ɛ, wa a kuntagala fana ka jan, a sinsinna fana.

Jamana fila i n'a fo Sudan jamana (kɔri Bt) ani Kuba (kaba Bt)olu y'o senɛ a folo kɛra saan 2012 ra. Aliman jamana ani Siwɛdi jamana olo ma sa ka pɔmitɛri miin n'a bi fo a ma ko « Anflora », olu ma se k'a senɛ sabu a feereli tun dabila ra. Polɔɲi jamana yi kaba Bt senɛli dabila sabu sariya y'u nonminɛ.

Jamana 28 minu bi senɛfenbayɛɛmani ko ra saan 2012 ra, jamana 20 olu yi faantanjamanaw ye. 8 to, olu yi nafolojamanaw ye. N'an y'o file kɔɔnin ma saan 2011 ra, fanatajamana tun yi 19 k'a sɔɔ nafolo tigi tun yi jamana 10 ye.

Saan 2012 ra, forotigi miliyon 17,3 lo yi nin senɛnin ke, K'a sɔɔ u hake tun yi million 0,6 saan 2011 ra. O bugu hake bitaga kiimɛnan 90% na walima senɛkɛla miliyon 15 hake. Olu caman be tun yi fantajamana senɛkelaw misɛniw ye, fɛɛn ti minu bolo.

Forotigiw sera yɛɛ kɔɔsi cogoyaw ra bi. K'a sɔɔ, saan 2012 ra, siniwa jamana kan forotigi misɛniw miliyon 7,2 hake ani endiyɛn jamana kan fana, olu yi hetari miliyon 15 senɛ kɔri Bt ra, sabu a nafa ka bon kosebe.

Nin ya sijnɛfoɓo ye faantan jamana k'a sene ka tɛmɛ nafolo jamanaw kan. Olu ta hake benna kiminan 52% ma k'a sɔɔ nafolojamana nunu ta benna kiminan 48% ma. Saan 2012 ra, seneɛfenbayelemani nunu kene ani a ko boɓena teliya ra sije saba wa jnsnli fana buguyara sije duuru. O jati kera kiiminan 11% i n'a fo hetari miliyon 8,7 ma faantanjamanaw kɔɔ k'a sɔɔ o hake yi kimminan 3% n'a bi be hetari 1,6 jati ma nafolojamanaw kɔɔ.

Seneɛfen nunu miniw sonkoriniwlo, olu lo loyɔɔ ka bon bayelemafen nunu seneɛ na kosebe. Jamana 13 yi Seneɛfen sonkoriniw (son fila walima saba) sene saan 2012 ra. O fana ka kan ka mangan don an na sabu jamana 13 cema, jamana 10 yi fantan jamanaw ye. Saan 2012 ra, hetari miliyon 43,7 cema a tilanyɔɔ nani sigiyɔɔ kelen ta tun bennin be Seneɛfen sonkoriniw ma.

Nin y'a sije naani nan ye Bresil jamana lo kera konin nana ye sabu ale ka Seneɛfenbayelemani nunu kene tɛmena be ta kan. Ale bora hetari miliyon 6,3 kabi saan 2011 ra fo ta taga a bila hetari 36,9 ra. Jati ra o kiiminan bi i ko 21% hake.

Ameriki jamanaw lo yi be dan sabu olu ka kene bi herati miliyon 69,5 ra , n'o bi ben u ka sene kene kimminan 90% hake ma. Jaa min bena amiriki jamana kan saan 2012 ra, o kera sababu ye ka bɔɔ don kaba kora foo ka se 21% hake ma ani 12u n'a yi soja ta ye. Kanada jamana fana yi hetari miliyon 8,4 sene Koliza ra, n'o bi ben 97,5 hake ma.

Endiyen jamana fana yi kori Bt hetari miliyon 10,8 sene. olu ka tali hake sera kimnan 93% o y'a sɔɔ Siniwa jamana fooro miswenintigiw ye mɔɔ miliyon 7,2 yi herati miliyon 4 sene ni hake kiminan 80% ye. O foronintigi kelen kelen be bi hetari tilance hake lo sene. Endi jamana korisenlaw minw bi kwori Bt sene olu ka nafolo bugura foo ka taga se dolari miliyon 12,6 ma saan 2012 ra. O fana na, saan 2011 dɔɔɔn ta tagara se fo miliyon 3,2 ma.

Farafinna bi k'a jija ka taga halibele i n'a fo Afiriki di sidi jamana yi do fara a ka kene kan halibele foo ka taga se hetari miliyon 0,6 hake ma ka n'a bila hetari miliyon 2 ?9 hake ra. Sudan jamana farala Burkina Faso ani Ezipti jamana kan ka farafinna jamanaw dafa nanani na seneɛfenbayelemaniko nin na.

Jaman duuru ka bo Eropu jenkulu yɔɔ, olu y hetari 129071 lo seneɛ kaba bt ra, o ra sa olu ka buguyali hake kera kiiminan 13% hake ye saan 2011 ra.

K'a ta saan 1996 ra ka n'a bila 2011, seneɛfenbayelemani nunu kera sababu ye ka kɔɔ kɛɛ, ka nafolo buguya, ka funteni barika nɔɔya . O sababu sɔɔ sene sɔɔ buguyali fe fo ka taga o nafolo se dolari miliyari 98,2, ka fuunteni nɔɔya k'o sababu ke filaji tumufaganan ani binfaganan loyɔɔ dɔɔyara foo k'a jigikilo miliyon 473 ra saan 2011 kɔɔ. O fana na, sisi miin bi wele CO₂ ale fana barika jigira fo kana se kilo miliyari 23,1, o b'i n'a fo u yi mɔbili miliyon 10,2 bo boli ra. Seneɛfenbayelemani kera sababu ye ka yɔɔ lakana sabu o kera sababu ye ka hetari miliyon 108,7

jati bo sene na. A ye demε don fantanya kelεli la sabu foronin tigi mεgo miliyon 15,0ndεme olu n'u dembaya (o kasabi bi taga se mεgo 50 hake ma) olu minuw ka fangantan ya ka gεle ka tεme taw bεε ta kan.

Senεfenbayεlemanin koni kaji na a ti se ka fen ben jεnεbo de. Sene walijuman sira labato li anii n'a fo ka senεfen walen saan ni saan ani cenifenw, ni kelen kelen be nafa ka bon Senεfenbayεlemanin o, ani minuw ma bayεlama o, nin be lɔyɔɔ beyi.

Fere kerεnkerεnni nma sɔɔ min ke ka se k'a to jati ka mine senεfennin musakaw n'a nafa danfarancεw ce, min sinsinna lonni yere kan, o kenin be gεleya ye ko nin na.

Sariya jaati min tilenna, ka tila ka basigi wa a nafolo fana ti caya, o lo ka kan ka sigi sen kan fangantan jamanaw kama nin ko nin na.

Saan 201ε dɔɔɔn na, senεfenbayεlemanin nin sii falo tun sera foo dolari miliyari 15 jɔgɔɔna ma. Ka jεsin a siniko ma- Hakilisigi b'a kora sabu nafa donin sɔɔla k'a l'a kan senεfen nin ladamu na fangantan jamanaw ani nafolojamanaw fe.

ISAAA yi jεnkulu ye min ti baarakε sara la wa a ka nafolo fana bi bo ce-n-yere-ye ani guverineman lo yɔɔ. Hɔɔ fen o fen jatira senεfenbayεlemanin nin ko ra, a bεε bi jati sije kelen le ISAAA ka sεben banganaw ra hali n'a y'a sɔɔɔ fen nin cogoyaw ka ca le. Kunafoli kerεn kerεn niniw dininbε ISAAA ka sεben na min yi Brief limoro 44 ye « Senεfen bayεlemanin /GM : 2012 ferewiliw cogoya dusurujeli » min sεben na Clive James fe. N'a bi kunaboli jɔɔɔn jini nin kan, a bi se ka taga <http://www.isaaa.org> walima abi bataki ci ISAAA ma Africenter africenter@isaaa.org. U ka negejuru ye limoro +245 20 4223618.